

**СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ
ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАСОБІВ ЕСТЕТОТЕРАПІЇ
У СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

У статті на основі аналізу науково-педагогічних джерел виокремлено компоненти моделі професійної підготовки майбутніх педагогів школи I ступеня до використання засобів естетотерапії з метою соціального виховання учнів. Висвітлено дослідження вчених щодо специфіки побудови означеної моделі. Обґрунтовано складові відповідної моделі: мету, змістове забезпечення, методи та принципи навчання, етапи реалізації, компоненти, рівні й результат впровадження означеної моделі до змісту професійно-педагогічної підготовки.

Ключові слова: естетотерапія, модель, професійна підготовка, компоненти моделі, етапи реалізації моделі, мета та результат моделі.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку нашої держави характеризується соціально-економічними, політичними, культурними та морально-духовними змінами, що ставлять особливі вимоги до процесу фахової підготовки майбутніх педагогів початкової ланки освіти. Теперішній педагог школи I ступеня має швидко адаптуватися до суспільних умов, володіти алгоритмом оптимального підбору ефективного інструментарію з метою розв'язання соціально-виховних проблем, що можуть виникати в освітньому середовищі початкової школи, брати активну участь у особистісно-соціальному становленні вихованців, поєднувати в собі функції вчителя-предметника, посередника між учнями і соціальним оточенням, захисника інтересів і прав школярів, помічника у розв'язанні їх проблем, тобто одночасно виконувати ролі учителя, вихователя і соціального педагога. Відтак процес фахової підготовки компетентного фахівця неможливий без побудови доцільної моделі. За допомогою методу моделювання маємо можливість технологізувати процес формування професійної готовності студентів до здійснення позитивного соціально-виховного впливу на молодших школярів засобами естетотерапії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Одним із перших спробу тлумачення моделі здійснив Г. Клаус, який визначав її як «відображення фактів, речей і відносин певної сфери знань у вигляді простої, більш прозорої матеріальної структури» [2, 262]. Проте це трактування моделі значно обмежувало її розуміння, оскільки не передбачало прикладної реалізації моделювання і не виокремлювало ознаки, які відрізняли її від змодельованого об'єкта. В сучасному науковому просторі, метод моделювання широко застосовується у дослідженнях О. Будник, І. Богданової, Ю. Галагузової, В. Маслова, Л. Новікової, О. Отич, О. Пирогової, О. Савченко, С. Сисоєвої, О. Федій, Л. Хоружої та ін. У працях вчених відзначається, що моделювання є однією з основних категорій теорії пізнання, на якому будуються всі методи наукового дослідження. Отож, пропонуємо розглядати моделювання як метод опосередкованого теоретичного керування об'єктом, який досліджує штучно створену або природну систему, що перебуває у певній відповідності до об'єкта, який досліджується [5, 261].

Отже, **метою статті** є обґрунтування структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх педагогів до соціального виховання молодших школярів засобами естетотерапії.

Перш ніж перейти до окреслення основних елементів означеної моделі, варто дати визначення процесу моделювання. У розумінні О. Пирогової, цей процес використовується для позначення штучного створення моделі, яка схематично, у спрощеному вигляді відображує частину дійсності та відтворює структуру, якості, сутнісні взаємозв'язки між елементами об'єкта, важливі для певного дослідження [4, 36]. Л. Хоружа відзначає, що моделювання виконує ілюстративну, пояснювальну, критеріальну, евристичну, прогностичну та перетворювальну функції [5, 260], які на переконання О. Будник визначають основну характеристику методу моделювання, а саме можливість експериментальної апробації у визначених автором умовах [1, 214]. Натомість, узагальнивши наявні наукові підходи до моделювання педагогічного процесу та враховуючи специфіку соціально-виховної та естетотерапевтичної діяльності, ми визначили, що *модель підготовки майбутніх педагогів до соціального виховання молодших школярів засобами естетотерапії* – схема-проект системного, особистісно орієнтованого впровадження упорядкованої єдності компонентів, що перебувають у взаємозв'язку та взаємозалежності й спрямовані на формування високого рівня готовності майбутніх педагогів до означеної діяльності.

Перша професійно-педагогічна модель була розроблена Н. Кузьміною, яка теоретично обґрунтувала основні підходи до підготовки майстерного вчителя та виокремила основні компоненти його діяльності (комунікативні, організаторські, конструктивні, гностичні) [3, 135]. Нині про-

блема моделювання педагогічної підготовки та виокремлення її основних компонентів стала об'єктом вивчення багатьох науковців: В. Безпалько, О. Біди, О. Дубасенюк, У. Дутчак, О. Кутової, С. Мартиненко, О. Федій та ін. На основі сучасних досліджень та результатів проведеного констатувального експерименту нами було розроблено авторську структурно-функціональну модель підготовки майбутніх педагогів школи I ступеня до використання естетотерапії у соціальному вихованні учнів.

Модель професійної підготовки майбутнього педагога до означеної діяльності включає п'ять основних компонентів: цільовий, когнітивний, діяльнісно-технологічний, контрольний та результативний, взаємодія яких у педагогічному процесі ВНЗ здатна забезпечити цілеспрямоване формування у студентів готовності до впровадження естетотерапевтичних технологій до соціального виховання молодших школярів. Зазначимо, що кожний компонент системи професійно-педагогічної підготовки функціонує в тісному взаємозв'язку з усіма іншими компонентами.

Фундаментальну роль у впровадженні означеної моделі в професійну підготовку майбутніх педагогів виконує *цільовий компонент*, котрий відображає мету і завдання, досягнення яких сприяє підвищенню рівня готовності студентів до впровадження естетотерапевтичної концепції у соціально-виховну діяльність. Основна мета цього компонента полягає у підготовці компетентного педагога, здатного до реалізації актуальних завдань фахової діяльності (зокрема оптимального використання засобів естетотерапії у соціальному вихованні школярів), саморозвитку й творчого застосування набутої системи знань і вмінь.

Цілепокладальними завданнями професійної підготовки насамперед є: формування у студентів стійкої фахової спрямованості на здійснення соціально-виховної та естетотерапевтичної діяльності, створення міцної системи наукових знань з основ соціального виховання учнів і використання з цією метою естетотерапевтичних технологій, розвиток умінь майбутніх педагогів використовувати засоби естетотерапії для розв'язання соціально-виховних ситуацій, удосконалювати їх здатність до педагогічної творчості, формувати ціннісне ставлення до майбутньої професії, розвивати механізм саморефлексії, самотерапії та саморозвитку.

Когнітивний компонент фахової моделі підготовки містить систему знань і умінь, необхідних для ефективного застосування студентами засобів естетотерапевтичного впливу на учнів з метою їх соціального виховання. До основного багажу знань, ми віднесли інформацію про теоретичні основи соціального виховання учнів (зміст, мета, завдання, напрями, принципи та ін.), соціально-педагогічну ситуацію розвитку молодших школярів, зміст естетотерапевтичної діяльності, основні види і засоби естетотерапії, соціально-виховний потенціал засобів естетотерапії, критерії підбору відповідних засобів та видів естетотерапії, практичні уміння

визначення соціально-виховного потенціалу засобів естетотерапії, діагностики рівнів соціальної вихованості школярів, прогнозування їх соціального розвитку та реакції на естетотерапевтичний матеріал тощо.

Практична реалізація імплементації означеної моделі в освітній процес ВПНЗ здійснюється за допомогою *діяльнісно-технологічного компонента*, який характеризує процесуальність підготовки студентів до означеної діяльності. Він передбачає вибір дієвих методів, прийомів, форм та засобів навчання майбутніх педагогів та типу їх взаємодії викладачем, що заснована на емпатійному спілкуванні та взаємодовірі. До основних методів і форм навчання студентів ми віднесли:

1) словесні – лекція, бесіда, диспут та ін., які використовуються з метою оволодіння студентами системою знань про соціальне виховання учнів, соціально-виховний потенціал засобів естетотерапії та особливості їх впровадження в освітній процес початкової школи;

2) наочні – ілюстрація та демонстрація, які застосовуються з метою аналізу соціально-виховного потенціалу засобів естетотерапії, набуття студентами навичок діагностики рівня соціальної вихованості учнів та ін.;

3) практичні: педагогічна драматизація, творчі вправи з використанням методів естетотерапії, що використовуються з метою активного навчання студентів та створення атмосфери творчого і взаємного волевиявлення, активізації педагогічного мислення та ін.

Завершальну роль у впровадженні цієї моделі виконує *контрольно-результативний компонент*, який полягає у здійсненні контролю за якістю оволодіння студентами навчального матеріалу і оцінці та самооцінці досягнутих ними результатів, перевірку сформованості знань і умінь майбутніх фахівців, шляхом усного та письмового опитування, тестового контролю, практичних робіт, творчих завдань, розв'язанням соціально-виховних ситуацій тощо. На підставі співвідношення оцінки та самооцінки знань і вмінь студентів створюється об'єктивна картина успішності процесу підготовки студентів до соціального виховання учнів школи I ступеня засобами естетотерапії.

Здійснивши аналіз наукових джерел, в яких досліджується проблема підготовки майбутніх педагогів початкової ланки освіти до соціально-виховної та естетотерапевтичної діяльності (В. Багрій, О. Демченко, Н. Кузьміна, Г. Локарева, Р. Скрульський та ін.), ми визначили, що підготовчий процес має характеризуватися певною структурою (етапністю). Основними етапами підготовки студентів до соціального виховання молодших школярів засобами естетотерапії є: мотиваційно-ціннісний, репродуктивно-діяльнісний та творчо-рефлексивний.

Провідною метою *мотиваційно-ціннісного етапу* є формування в студентів стійкого інтересу до використання засобів естетотерапії у соціальному вихованні учнів. Окреслена мета уточнюється у таких завда-

ннях: вироблення позитивної мотивації студентів до здійснення соціально-виховної діяльності в початковій школі, усвідомлення ними необхідності соціального виховання школярів, розуміння значущості естетотерапевтичних засобів у формуванні особистості учнів, формування бажання застосовувати технології естетотерапії у професійній діяльності, розвиток ціннісного ставлення до майбутнього фаху та постійного прагнення до саморозвитку і самореалізації у професійній діяльності.

Другий етап авторської моделі (*репродуктивно-діяльнісний*) мав на меті сформувати у студентів систему наукових знань з основ соціального виховання, розвинути їх уміння використовувати естетотерапевтичні засоби з метою соціально-виховного впливу на учнів, оволодінні майбутніми педагогами науково-педагогічним стилем мислення та ін. Реалізація цього етапу передбачала насамперед озброєння студентів системою теоретичних знань соціально-виховного потенціалу естетотерапії, формування у них умінь виявляти та впроваджувати соціально-виховний потенціал засобів естетотерапії, розвиток навичок оптимального вибору естетотерапевтичних засобів з соціально-виховною метою, уміння застосовувати засоби естетотерапії для розв'язання соціально-виховних ситуацій тощо.

Творчо-рефлексивний етап є завершальним шаблоном підготовки, що спрямований на систематизацію знань студентів з основ соціально-виховної й естетотерапевтичної діяльності, збагачення їхнього соціально-виховного досвіду з використанням засобів естетотерапії, здійснення ними аналізу результатів власної естетотерапевтичної діяльності. Основними завданнями цього етапу є: формування у майбутніх фахівців здатності до педагогічної творчості, практична реалізація студентами теоретичних положень соціального виховання учнів на засадах естетизації педагогічного процесу, застосування ними методик естетотерапії у реальних соціально-виховних умовах початкової школи, розвиток у майбутніх педагогів навичок здійснення самооцінки власної діяльності з метою формування педагогічної рефлексії. Кінцевим результатом представленої моделі є особистість студента з високим рівнем готовності до означеної діяльності.

Висновки. Таким чином, розроблена авторська модель системи фахової підготовки майбутніх педагогів початкової школи до соціального виховання учнів має цілісне, структурно-функціональне спрямування й характеризується поетапністю її реалізації. Запропонована модель розглядається як ефективний інструментарій організації системи професійно-педагогічної підготовки компетентного педагога початкової ланки освіти та є повністю придатною для впровадження в освітній процес ВПНЗ для гуманізації та естетизації змісту освіти.

Перспективи подальших розробок у даному напрямі вбачаємо в експериментальній перевірці означеної моделі фахової підготовки майбутніх педагогів школи I ступеня до використання засобів естетотерапії з метою соціального виховання учнів.

Література

1. Будник О.Б. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / О.Б. Будник. – Житомир, 2015. – 552 с.
2. Клаус Г. Кибернетика и философия : пер. с нем. / Г. Клаус. – М. : Изд-во иностр. лит., 1963. – 531 с.
3. Кузьмина Н.В. Очерки психологии труда учителя / Н.В. Кузьмина. – Л. : Издательство Ленинградского университета, 1967. – 184 с.
4. Пирогова О.В. Моделирование в образовании / О.В. Пирогова // Инновации в образовании. – 2004. – № 5. – С. 36 – 40.
5. Хоружа Л.Л. Теоретичні засади формування етичної компетентності майбутніх учителів початкових класів : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Л.Л. Хоружа. – К., 2004. – 365 с.

References

1. Budnyk O.B. Teoretychni i metodychni zasady profesiinoi pidgotovky maibutnix uchiteliv pochatkovykh klasiv do sotsialno-pedahohichnoi diialnosti (*Theoretical and methodological foundations of training primary school teachers to social and educational activities*), doctoral dissertation, Zhytomyr, 2015, 552 p. [in Ukrainian]
2. Klaus H. Kibernetika i filisofia (*Cybernetics and Philosophy*), M., 1963, 531 p. [in Russian]
3. Kuzmina N.V. Oчерки psikhologii truda uchitelia (*Essays on the psychology of the teacher*), L., 1967, 184 p. [in Russian]
4. Pyrkhova O.V. Modelirovanie v obrazovanii uchitelia (*Modeling in Education*), Innovatsii v obrasovanii, 2004, Vol. 5, pp. 36 – 40. [in Russian]
5. Khoruzha L.L. Teoretychni zasady formuvannia etychnoi kompetentnosti maibutnix uchiteliv pochatkovykh klasiv (*The theoretical basis of the formation of ethical competence of future primary school teachers*), doctoral dissertation, Kyiv, 2004, 365 p. [in Ukrainian]

Степура Юлия. Структурно-функциональная модель подготовки будущих педагогов к внедрению средств эстетотерапии в социальное воспитание младших школьников. В статье на основе анализа научно-педагогических источников выделены компоненты модели профессиональной подготовки будущих педагогов школы I степени к использованию средств эстетотерапии с целью социального воспитания учеников. Освещены исследования ученых о специфике построения данной модели. Обоснованно составляющие соответствующей модели: цель, содержательное обеспечение, методы и принципы обучения, этапы реализации, ком-

поненты, уровни и результат внедрения указанной модели в содержание профессионально-педагогической подготовки.

Ключевые слова: эстетотерапия, модель, профессиональная подготовка, компоненты модели, этапы реализации модели, цель и результат модели.

Stepura Yulia. Structural and functional model of teacher training to introduce aesthetotherapeutic means in the junior schoolchildren's social education. The article analyses the scientific and pedagogical sources and singles out main components of the model of primary school teacher training to use the means of aesthetotherapy for junior schoolchildren's social education. The article highlights some researches of the specifics of constructing the model of professional future teachers training. The researcher substantiates the components of an appropriate model: aim, content, educational methods and principles, implementation stages, levels and the result of this model's implementation in the content of professional and educational training.

Key words: aesthetotherapy, model, professional training, the components of the model, stages of realization of the model, objective and result of the model.

Одержано 11.01.2016